enne pinda walmistatud. Juba mõni aasta enne seda oli Nikolaus Rufs Riigas Ewangeli õpetust kuulutanud. Selle mehe elukäigust ei ole aga tänine weel palju muut sõnumit leitud, kui tema nime ja tema tegewuse hakatust. Linnasekretäri, Johann Lohmüller'i kõrwas oli Bürgermeister Konrad Durkop esimene, kes Knöpken'i õpetust wasta wõttis ja teda Riia Katholiigi Preestrite wiha eest kaitses. Bürgermeister Durkop suutis korda saata, et Knöpken, sel aeal ainus puhta Ewangeliumi kuulutaja Riigas, ja Katholiigi Peestrid Peetri kirikus usuõpetuse asju awalikus waidlemises läbi rääkisiwad Kodanikud, kes ka juba puhta Jumalasõna poole hoidsiwad, seisiwad senni wahil, kiriku ukse ees. Mis selle järel sündis, see on teadmata. Arwata wõib aga, et Raekohus Piiskopi poolt uusi kirikuõpetajaid päris. Kui Piiskop Raekohtu ja linna seisuste ja seltskondade palwet kuulda ei wõtnud, siis nimetasiwad nemad ühel meelel Andreas Knöpken'it Peetri kiriku õpetajaks. Wiinakuu 23. pääwal 1522 pidas tema oma esimese jutluse. Esimesel Kristuse tulemise pühal, selsamal aastal, sai tema kõrwa Sylvester Tegetmeier, Jagopi kiriku õpetajaks nimetatud, kes umbes Mihklipääwast saadik Riigas oli.

Teadmata on, kas Riia Raekohus sellega üle oma wõimuskonna seadusliku piire astus, kas

Piiskop kaebtust tõstis, kas kära ja kirikute pühapiltide häwitamist oli.

Kaks munka, Anton Boemhover ja Burkart Wallis oliwad küll Saksamaa Keisri juure ja Rooma Paapsti juure kaebama läinud ja seal palju kära teinud, mis nemad aga rääkinud, selle üle ei ole ustawat sõnumit. Suurel Reedel 1523 oliwad mungad Riiast silmakirjaks wäljarändanud ja seda kange tagakiusamiste pärast teinud olema ütelnud. Aastal 1524 tuliwad nimetatud mungad Riiga tagasi ja töiwad awalikku needmist kaasa, saiwad aga wangi pandud. Kära ja pahandust oli seal küll, aga awalikku wägiwalda wist mitte, sest weel aastal 1524 oliwad pühapildid kirikutes, kui rahwas neid ka Ebajumala teenistuse riistaks pidas.

Teistwiisi oli asi Tallinnas. Kuida üleüldse kõik asjad Eestimaal ennast rahulikumal ja seaduslikumal kombel korraldasiwad, nenda ka usutunnistuse ja kiriku puhastamises. Siin ei saanud puhastatud õpetus mitte ilma korralise ametita sisserändanud meestest kuulutatud, kes kõige ametis seiswate waimuliku tallitajate wasta õpetnud oleksiwad, waid korraliselt kutsutud ja ametisse pandud õpetajate läbi.

Nende jutlus ei jäänud mitte ilma mõnuta, kui ka harjunud kiriklikkus kordas esiteks ühtigi muu-

Eesti-maa-rahwa Kalender 1883, lk. 22